

מסורת הש"ס

א) ב"ק לה. סנהדרין נט., ט) ב"ק לה. [פס.] קדושין לה., א) ו"ל וארש., ד) [למנח.ה.שבת.פס.ע"ש], ס) גבי ע"י ואמר חזקיה, ו) [שבת.פס.א.] ו) [ע"י מוספות ב"ב טו:] ד"ה אליהו ובסירוש רש"י דהכא, ח) [למנח ד: עירובין כב.], ט) ו"ל היום לעשות היום לעשותם וכו', ו) [בס"א: ד"ה אלף ותוס' נדה ע: ד"ה ואין נתיב ותוס' ב"ק לה. ד"ה אלף ותוס' ב"ב נח. ד"ה מניין ותוס' מיר נה. ד"ה און, ס) [שבת פו:א.] ע) [נדליאמא שבת פו.א.] פ) [נו"ע מוס' יבמות סא. לג:] סד"ה אלמלי ותוס' פסחים נג: ד"ה מה],

תורה אור השלם
1. ושמרתם את יחזקיה ואת משפטי אשר יעשה אתם האדם וחד בדם בני יי: ויקרא יח ה
2. ואמרת אל פרעה בזה אמר יי בני בברי ישראל: שמות ד כב
3. בזה אמר יי אם לא ברייתי יוםם וליילה חקות שמים וארץ לא שומתי: דימיהו לו כה
4. וקרא אליהם את כל אשר עשה ודבה טוב מאד וחד ערב וחד בקר יום הששי:
5. משמים השמעת דין ארץ וקרא ושקטוה: תהלים טו ט
6. כל הגוים נקבצו ויחדו ויאספו לאומים מי בדם יגיד זאת וראשנות ישמענו יתנו עידיהם ויזדקו וישמעו ויאמרו אמת: ישעיהו מג ט
7. ושמרת את המצות ואת החקים זאת המשפטים אשר אנכי מצוך היום לעשותם: דברים ז יא
8. ונתקה ומוסרותימו ונשליכה ממנו עבתימו: תהלים ב ג

בראשית א לא
משמים השמעת דין ארץ וקרא ושקטוה: תהלים טו ט
כל הגוים נקבצו ויחדו ויאספו לאומים מי בדם יגיד זאת וראשנות ישמענו יתנו עידיהם ויזדקו וישמעו ויאמרו אמת: ישעיהו מג ט
7. ושמרת את המצות ואת החקים זאת המשפטים אשר אנכי מצוך היום לעשותם: דברים ז יא
8. ונתקה ומוסרותימו ונשליכה ממנו עבתימו: תהלים ב ג

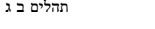
גליון הש"ס

תוס' ד"ה יבא וכו' וכן הנידון. וכן בפסחים דף סט ע"ב מנמתי וכן שבת בשבת: ד"ה היום וכו' תימה אנשי יריחו. ע"י פסחים טו ע"א:

א) ב"ק לה. סנהדרין נט., ט) ב"ק לה. [פס.] קדושין לה., א) ו"ל וארש., ד) [למנח.ה.שבת.פס.ע"ש], ס) גבי ע"י ואמר חזקיה, ו) [שבת.פס.א.] ו) [ע"י מוספות ב"ב טו:] ד"ה אליהו ובסירוש רש"י דהכא, ח) [למנח ד: עירובין כב.], ט) ו"ל היום לעשות היום לעשותם וכו', ו) [בס"א: ד"ה אלף ותוס' נדה ע: ד"ה ואין נתיב ותוס' ב"ק לה. ד"ה אלף ותוס' ב"ב נח. ד"ה מניין ותוס' מיר נה. ד"ה און, ס) [שבת פו:א.] ע) [נדליאמא שבת פו.א.] פ) [נו"ע מוס' יבמות סא. לג:] סד"ה אלמלי ותוס' פסחים נג: ד"ה מה],

תורה אור השלם
1. ושמרתם את יחזקיה ואת משפטי אשר יעשה אתם האדם וחד בדם בני יי: ויקרא יח ה
2. ואמרת אל פרעה בזה אמר יי בני בברי ישראל: שמות ד כב
3. בזה אמר יי אם לא ברייתי יוםם וליילה חקות שמים וארץ לא שומתי: דימיהו לו כה
4. וקרא אליהם את כל אשר עשה ודבה טוב מאד וחד ערב וחד בקר יום הששי:
5. משמים השמעת דין ארץ וקרא ושקטוה: תהלים טו ט
6. כל הגוים נקבצו ויחדו ויאספו לאומים מי בדם יגיד זאת וראשנות ישמענו יתנו עידיהם ויזדקו וישמעו ויאמרו אמת: ישעיהו מג ט
7. ושמרת את המצות ואת החקים זאת המשפטים אשר אנכי מצוך היום לעשותם: דברים ז יא
8. ונתקה ומוסרותימו ונשליכה ממנו עבתימו: תהלים ב ג

גליון הש"ס

תוס' ד"ה יבא וכו' וכן הנידון. וכן בפסחים דף סט ע"ב מנמתי וכן שבת בשבת: ד"ה היום וכו' תימה אנשי יריחו. ע"י פסחים טו ע"א:

לומר שאם מקיימין כו'. התרה זו לא טובתם היא אלא שאין מזווין לקיימן ואם יקיימו לא יקבלו שכר: **אם לא בריטי יומם ולילה.** אם לא בריטי שכתבתי שמהא ניהגת יומם ולילה והיינו תורה דכתיב (יהושע א) והגית צו יומם ולילה וכתיב (דברים כט) אלה דברי הצרים:

ה' דהשגי יתירה וכחנה בסוף מעשה בראשית לדרשה זו והכי משמע ויהי ערב ויהי בקר יום הששי של ששה בסיון שעמידין ישראל לקבל התורה: **השמעם דין.** מתן תורה: **בסחלה יראה.** שמא לא יקבלו ישראל התורה ותמזור הארץ לתוהו וצוהו: **ולנסוף.** כשקבלוה בנעשה ונשמע שקטה: **נמרו.** השליך את הצרעה אצונו בצור כשרים על שלא קיבל עליו לעבוד עבודת כוכבים שנאסרה לבני נח ואברהם בן נח הוא שלא היה בשעת מתן תורה ועל שם כך נקרא אמרפל כדילך מעצרון (עירובין נג.) שאמר והפיל אברהם בכבשן האש: **שלא נחמד על הגזל.** דכתיב^א מה מלאכת מכל כלי ביתך אפי' סכין אפילו המנק אפילו מחט והחמן הדב צנית חמיו עשרים שנה כשיזאל אצונו נוטל עמו כלי קטן וצני נח נלטוה על הגזל ויעקב קיים: **ביוסף שלא נחמד על העצירה.** אשת איש נאסרה לבני נח דכתיב ודבק באשתו^ב ולא באשת חצירו (סנהדרין דף נח.) ויוסף קיים: **ואליהו בן נרכאל** לא גרסין דישאל הוה כדמפרשין בבבא בתרא בשהותפין (דף עו:.) **בערב שבת.** בעולם הזה: **ולא היום לעסוסם.** בעולם הבא: **למה.** דלוינו יכול לעשות לעולם הבא: **צטרוניה.** בעליה: **בראש גגו.** רוב תשמישתן על הגגות שאין גגותיהן משופעין: **מקדיר.** [נשון נוקב כלומר] מנקבת בכח חוס גדול כמו מקדירין צהרים דעירובין (דף נח.) ענין נקב וחמך: **בסוקופ סמוו.** שנהגת ומושכת עד שלשה חדשים עד יום תקופת תשרי הו"א תקופת תמוז: **ננקה אם מוסרותימו.** על ה' ועל משיחו קאמר לע"ל דכתיב^א למה רגשו גוים ולאוומים יהגו ריק כלומר ננתקה מלות סוכה שהטילו עלינו:

שלא ביטל את התפלה יבא בלדד השוחי וצופר הנעמתי ואליפו התימני ^א(ואליהו בן ברכאל הבזי) ויעידו בהם בישראל שקיימו את כל התורה כולה שנאמר ^ביתנו עידיהם ויצדקו אמרו לפניו רבש"ע תנה לנו מראש ונעשנה אמר להן הקב"ה שומים שבעולם מי שטרה בערב שבת יאכל בשבת מי שלא טרה בערב שבת מהיכן יאכל בשבת אלא אף על פי כן מצוה קלה יש לי וסוכה שמה לכו ועשו אותה ומי מצית אמרת הכי והא ^אאמר רבי יהושע בן לוי מאי דכתיב ^באשר אנכי מצוך ^אהיום היום לעשותם ולא למחר לעשותם היום לעשותם ולא היום ליטול שכר אלא שאין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו ואמאי קרי ליה מצוה קלה משום דלית ביה חסרון כים מיד כל אחד [ואחד] נוטל והולך ועושה סוכה בראש גגו והקדוש ברוך הוא מקדיר עליהם חמה בתקופת^א תמוז וכל אחד ואחד מבעט בסוכתו ויוצא שנאמר ^בנתקה את מוסרותימו ונשליכה ממנו עבותימו מקדיר והא אמרת אין הקדוש ברוך הוא בא בטרוניא עם בריותיו משום דישאל נמי זימני

ספוגין על לבו ליסרו ור"ע (ברכות סא:) שסרקו בשרו במסרקות פיות והיינו הא דפרין פרק חנניה מישאל ועזריה שמסרו עצמן לתוך כבשן האש פירוש היה להם להשתחוות לאלם כיון שלא היה עבודת כוכבים ממש ועוד ראייה מפ"ק דמגילה (דף יג.) מפני מה נתחייבו שוגאיהם של ישראל כלילי מפני שהשתחוו לאלם וכו' הם לא עשו אלא לפנים ואם היתה עבודת כוכבים היה להם למסור עצמן על קידוש השם ולישגא דקרא נמי משמע הכי דכתיב לאלהיך לית אֵלן פלחין ולללמך לית אֵלן סגדין משמע דמרי מילי הוו ^א: **יבא בלדד** השוחי וצופר הנעמתי ואליפו התימני. אורחא דתלמודא דצהרצה מקומות לא קפיד למנות כקדר ^א וכן הגיורת והשצויה והשפחה שנפדו ושנתגיירו ושנתחררו (כתובות דף יב.). **ה'יום** ^אלעשותם ולא למחר לעשותם. ^אתימה אנשי יריחו שהיו כורכין את שמע ולא היו מפסיקין צהיום על לבצר (פסחים יז.) ולפיכך הקפידו עליהם חכמים דמשמע היום על לבצר ולא למחר על לבצר ומה יש לחוש צוה כיון שכן הוא אמת דמשמע הכא יש לומר דהתם איכא למיטעי היום ממש וכן למחר ממש אצל היום לעשותם בקרא דבתשלום שכר כמיב (דברים יז)

לפני אידיהן פרק ראשון עבודה זרה

ג.

בחגים וצוים וישראלים לא נאמר אלא האדם. משמע הכא דעובדי כוכבים נמי קרוין אדם ותימה דהא אמר בעלמא (ב"מ דף קיד:) דאין קצרי עובדי כוכבים מטמאין צאהל משום דכתיב אדם כי ימות צאהל אדם קרוים אדם דכתיב (יחזקאל לה) ואמת לאני לאן מרעימי אדם אדם אדם קרוים אדם ולא עובדי כוכבים קרוין אדם ואור"ת דיש לחלק בין אדם להאדם ולא קשיא מהא דכתיב גבי חירס (יחזקאל כח) ואמה (בן) אדם ולא אל ציד מחללך דאינו אומר כן לקרותו אדם בלשון חשיבות אלא לגנותו בלשון ציוין ושפלות והא דכתיב בקום עלינו אדם רו"ה לומר אדם ולא מלך ומדריש גבי המן (מגילה יב.) א"י ר"ל בקום עלינו אדם והא דכתיב מה יעשה לי אדם ר"ל אדם שהוא צווי וא"ת הא אמר בפרק השולם (גיטין דף מה.) יש קנין לעובד כוכבים צארכ ישראל לחפור זה שיחין ומערות שנאמר והארכ נתן לבני אדם ואומר ר"ת דעובדי כוכבים נמי מיקרי בני אדם שרו"ה לומר בני אדם הראשון ובפרק שר שנגא ארבעה וחמשה (ב"ק דף לה.) הארכותי^א: **שאפילו עובר כוכבים ועוסק בתורה.** פי' בצעצע מלות שלהם דאילו צארכ אמרינן בסנהדרין פרק ד' מיתות (דף נט.) עובד אלילים העוסק בצורה חייצ מיתה: **הר"י** הוא כבהן גדול. להכי נקט כהן גדול משום דכתיב יקרה היא מפנינים ודרכינן (הריוט דף יג.) מכהן גדול הנכנס לפני ולפנים גבי ממזר ת"ח קודם לכהן גדול עס הארץ אצל עובד כוכבים העוסק בצורה הוא כבהן גדול: **גדול המצווה ועושה.** פי' מפני שהוא דואג תמיד לבטל יצרו ולקיים מלות צוראו: **נוגעים בעדותן** הן. וא"ת והכי ראייה גדולה שקיימו שהרי שמים וארץ קיימים הם וי"ל דאין חוששין צו הראייה דאין אב מעיד על צו ועוד י"ל שסם קיימים ממה שקבלו כדאמר אס ישראל מקבלים: **יום הששי.** תימה למד"ס^א בצעצה צחדש נתנו עשרת הדברות מאי יום הששי וי"ל דיומא קמא לא אמר להו מידי משום חולשא דאורחא א"י היתה ראייה לינתן בששי אלא שהוסיף משה יום אחד מדעתו ^א: **שלא השתחוו לצאצא.** אומר ר"ת דלסם דנבוכדנצר לאו עבודת כוכבים הוא אלא אנדריטי עשוי לכבוד המלך וצהכי ניחא דנקט גבי אברהם שלא עצד עבודת כוכבים וצחנניה מישאל ועזריה שלא השתחוו לאלם וניחא נמי הא דאמרינן בפרק אלו נערום (כתובות דף לג:) אלמלי נגדו לחנניה מישאל ועזריה פלחו לאלמא ואילו היה עבודת כוכבים ממש חס ושלוס כי מדאגת שום יסורין שבעולם לא היו משתחוים לאלם כר' חנינא בן תרדיון (למנח יח.) ששמו

ומנל דלא קיימום דכתיב עמד וימרוד ארץ ראה ויחור גרים וגו' ותני רב יוסף ראה שלא קיימו שבט מצות: תניא היה רבי מאיר אומר מנין שאפי' עובד כוכבים ועוסק בתורה הרי הוא כישראל שנא' אשר יעשה אותם האדם וחי בהם כהנים ליום וישראלים לא נאמר אלא אדם וכר עד יבאו מכם ועידו בישראל שקיימו את התורה יבא נמרוד ועיד על אברהם שלא נחשד על עבודת כוכבים. לבן יעיד ביעקב שלא נחשד על הגזל. אשת פוטיפר תצדי ביוסף שלא נחשד על העבירה. דרוש יעיד בדניאל שלא נחשד על התפלה. נבוכדנצר יעיד בחנניה מישאל ועזריה שלא השתחוו לצלם. אליפז התימני ובלדד השוחי וצופר הנעמתי ואליהוא בן ברכאל הבזי יעידו בישראל שקיימו את התורה שנאמר יתנו עידיהם ויצדקו אלו ישראל ישמעו ויאמרו אמת אלו עובדי כוכבים. אומרים רבש"ע תנה לנו את התורה

ומניחין

ב א מיי פ"א מהל' ת"ת הל' יג סמג עשין יב נוש"ע י"ד סימן רמו סעיף ו:

מוסף רש"י

אלא האדם. ר"מ דלית ליה אדם קרוין אדם, ור"ש הא דדרש לה במסכת יבמות (סנהדרין יז.) יום הששי. מאי שנה דכתיב ה' יום נמר מעשה בראשית בלמד שהחנה כר'. השגי משמע השגי המיוחד בנקום אמה, דלאמרינן בעלמא (חולין צב.) היך הניומנת, אף כלן ויהי ערב ויהי בקר של נמר בראשית תלו צום השש, והא ו' בסין שנתנה צו מורה, מרינו דה' דריש ציה נמי הא (שבת פח.). בתחלה. קודם שאמרו ישראל נעשה ונשמע, שמה לא יקבלה ויחזור העולם לתוה וצוה כדנ"ל, ולבסוף. כשקבלו (טו.) ולא למחר לעשותם. דאין מלות לעמד (לקמן ד.) שלאחר מיתה לעמד לנא אס נא לקיים מלות אלו מועיל, דמי שטרה בערב שבת יאכל בשבת (שורבין כב.).

רבינו חננאל

ומנל דלא קיימום דכתיב עמד וימרוד ארץ ראה ויחור גרים וגו' ותני רב יוסף ראה שלא קיימו שבט מצות: תניא היה רבי מאיר אומר מנין שאפי' עובד כוכבים ועוסק בתורה הרי הוא כישראל שנא' אשר יעשה אותם האדם וחי בהם כהנים ליום וישראלים לא נאמר אלא אדם וכר עד יבאו מכם ועידו בישראל שקיימו את התורה יבא נמרוד ועיד על אברהם שלא נחשד על עבודת כוכבים. לבן יעיד ביעקב שלא נחשד על הגזל. אשת פוטיפר תצדי ביוסף שלא נחשד על העבירה. דרוש יעיד בדניאל שלא נחשד על התפלה. נבוכדנצר יעיד בחנניה מישאל ועזריה שלא השתחוו לצלם. אליפז התימני ובלדד השוחי וצופר הנעמתי ואליהוא בן ברכאל הבזי יעידו בישראל שקיימו את התורה שנאמר יתנו עידיהם ויצדקו אלו ישראל ישמעו ויאמרו אמת אלו עובדי כוכבים. אומרים רבש"ע תנה לנו את התורה